

## Een vergeten peloton, de “Springers” van Oostende

Georges Ruys

Tijdens het Beleg van Oostende 1601-1604 werd door de stadsmagistraten een speciale groep opgericht die men de “Springers” noemde.

Bedoeling was te infiltreren in de overstromde schorren rondom de vestingstad Oostende en de vijand uit het niemandsland te houden. Met hun lange stokken konden de leden vrij eenvoudig, mits een goede fysiek, grachten en kreken oversteken zonder eerst nutteloos kilometers omwegen te moeten afleggen in het zompige gebied waar het water bij elk getij alles overstroomde. De springers opereerden meestal in kleine groepjes. Ze droegen een musket (5 à 9 kg zwaar) en een springstok. De lengte van die stok was afhankelijk van de breedte van de plassen die ze dachten over te steken.

Soms zal er wel een in het zilte sop neergekomen zijn, maar in jeugdige onbezonnenheid en bij goede afloop, zal dat alleen maar de hilariteit opgewekt hebben. Op te merken valt dat in die tijd slechts weinigen konden zwemmen.

*Nu is deze activiteit bekend als een zomersport waarbij een atleet met een polsstok een zo groot mogelijke afstand tracht te overbruggen. In het waterrijke Nederland spreekt men van Fierljeppen en wordt deze sport druk beoefend, individueel en in clubverband. (afstanden tot 20 meter worden regelmatig gehaald.)*

*Zie foto hieronder: <http://www.opdnakker.nl/workshop-fierljeppen>.*

Het is niet de bedoeling de lezer te belasten met droge getallen of hier het Beleg uit de doeken te doen. Toch is het nodig om de activiteiten van deze speciale groep in een groter geheel te kaderen.

### *Periode*

*Halfweg de 16<sup>e</sup> eeuw brak de Tachtigjarige Oorlog uit wat meteen de aanzet gaf om overal en ook hier te Oostende vanaf 1572 versterkingen te bouwen tegen de plunderende benden die overal rondtrokken. Oostende werd een vestingstad.*



De toestand in 1589 was dusdanig dat de Nederlanden verdeeld waren in:

-de vrijgevochten noordelijke gewesten (de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden), (het huidig Nederland) met het calvinisme als overheersende godsdienst.

- de zuidelijke gewesten, (vooral huidig België): waar met de hulp van de Spaanse troepen de Bourgondisch-Habsburgse dynastie de plak zwaaide met het rooms-katholicisme als godsdienst.

Vele Vlaamse steden kozen voor een aansluiting bij de Nederlandse opstand. (= de Staatsen). Maar toen aartshertog Albrecht van Oostenrijk en aartshertogin Isabella van Spanje gewapenderhand ingrepen in Vlaanderen kozen de meeste Vlaamse steden voor een terugkeer en trouw aan de Spaanse Nederlanden. Oostende bleef koppig de Staatsen trouw.

## Toestand in de stad

In Oostende waren Hollanders, Engelse huurtroepen van de Staatsen - een bont allegaartje - en de eigen troepen gelegerd ter bescherming van de stad.

Een afdoend verweermiddel was het doorsteken van de Noorderdijk zodat de achterliggende polders van de stad onder water werden gezet bij vloed.

Een mengeling van brak en zout water overspoelde deze gebieden tweemaal per dag zodat een bijna ontoegankelijk gebied rond de stad ontstond.

Voor Oostende was deze natuurlijke bescherming een grote troef: schorren en slikken zover het oog reikt. Los daarvan zal het springen of fierljeppen hier wel ontstaan zijn van zodra deze grotendeels waterrijke gebieden moesten doorkruist worden en afstanden worden ingekort.

Een dergelijke toestand kan men nog dagelijks beleven in het Verdronken Land van Saeftinghe (Emmadorp) in de Provincie Zeeuws-Vlaanderen, bij de Nederlands-Belgische grens, waar het water van de Westerschelde bij vloed het meer dan 3.600 ha schorregebied overstroomt met zee- en rivierwater.

Voor de veiligheid is een groot deel van het gebied niet vrij toegankelijk, want in de vlakke schorren stijgt de vloed angstwekkend snel. Er zijn wel gidsen die het gebied als hun broekzak kennen en groepen bezoekers begeleiden. Men dient wel over een goede fysiek en goede laarzen te beschikken om zich daarin te wagen.(1)

## De Spaanse troepen

Onder het bevel van Ambrogio Spinola staan de Spaanse troepen voor de stadspoorten wachtend om haar de genadeslag toe te brengen.

De belegerden van hun kant bleven ook niet bij de pakken zitten en probeerden sporadisch de belegering te doorbreken. Vooreerst waren er de schepen die vanuit zee manschappen, voorraden en wapens vanuit Engeland en Nederland konden aanvoeren. Die hadden op hun beurt wel af te rekenen met de Spaanse schepen die voor de kust opereerden om de bevoorrading te beletten en met de kanonnen die te Bredene opgesteld stonden en de geul bestreken.

Verder was het doorbreken van de Noorderdijk een bijzondere troef.

## Geschiedschrijvers over de Springers

Bij **Fleming** (2) lezen we dat in het Oostendse kamp een uitzonderlijk fenomeen zich voordeed dat een bijzonder licht werpt op de weerbaarheid der belegerde stad:

*“Wij hadden inde Stadt verscheyden Borgeren, kloeke Waeghalsen , die door haer lieder cloeckheit als die ervarenheit diese hadden inde verdroncken Landen, Springhers ghenamt wierden, ...”*

**Kaart op volgende blz.** = koper gravure omstreeks 1601 > Beleg van Oostende met nadruk op de forten en de kreken die het stadsgebied omringen.

Beeldbank Oostende > kaart KP/G0007 uit Stedenatlas Oostende (online beschikbaar via [http://www.oostende.be/Productgroep.aspx?\\_vs=0\\_N&id=599&pg=3148](http://www.oostende.be/Productgroep.aspx?_vs=0_N&id=599&pg=3148))



# MORDAN

NATUURVLEES DOBBELAERE  
 Christinastraat 69 - 8400 OOSTENDE

Tel. 059/50 52 45 - Fax: 059/50 07 85

e-mail: [denatuurwinkelmordan@skynet.be](mailto:denatuurwinkelmordan@skynet.be)

(400 m<sup>2</sup> verkoopsruimte)

Openingsuren: 9.00 H. - 18.30 H.

Ook op zaterdag. Zondag gesloten

**BIO**  **SHOP**

*De Natuurlijkste  
 zaak van de kust!*

**GREEN  
 SLEEP**

100% "NATUURLIJK"  
 SLAAPCOMFORT  
 (200 m<sup>2</sup> toonzaal, 1e verdieping)

*Green Sleep*

Dieetvoeding, VERSE natuur-, vegetarische en biologische voeding.

Hormonenvrij vlees (vzw. Plattelandsontwikkeling)

Voedingssupplementen en sportvoeding. Natuurlijke cosmetica.

**150 kruidenpreparaten uit eigen labo!**

DESKUNDIG ADVIES VAN 4 PARAMEDICI EN HERBORIST

In dit werk van **Fleming** blijkt ook dat deze jongelingen die de schrijver: "*cloecke jonkmans*" noemt "*...die in ghenen effectuelen diensten en waren, maer door liefde vant Vaderlandt ende welvaren vande Stadt, haer lieder ghewillichlijck in alle gheleghentheden lieten ghebruycken*".

In zijn werk verhaalt **Fleming** verder verschillende succesvolle operaties van de springers:

- "*Eenighe van onse springers brengen vier soldaten met eene vrouwe ghevangen die uyt het quartier waren ghecomen om van armoede mosselen te rapen...*"

- "*Eenighe onse springers seer cloecke Mannen ende Borgers zijn met eenen moet aende Oostzijde uytgevallen ... (en brengen twee soldaten op)*"

- "*Dese sijn op den 5 Januarij 1603 met hare Sprinck-stocken int verdroncken Landt ghegaen ... (en brachten een soldaat van de vijand op)*"

Geschiedschrijver **Vlietinck** (3) verhaalt van: "*Springers die bij de uitvallen als gidsen dienden, dagelijks met hunne springstokken over het strand, het vloeizand en de kanaaltjes den vijand met de grootsten overschrokkenheid overvielen en niet alleen schildwachten, maar personen van groot aanzien, ja zelfs ruiters, gevankelijk Oostende binnen brachten.*"

Ook **Bowens** (4) haalt de springers aan "... *zijnde d'Uytvallers altijd verzeld door een zeker getal Waeghalzen, de gene door hun Kloekheid en hervaerentheyd die zij hadden om over de verdronkene landen te komen...*"

De Staatse troepen bestonden uit beroepssoldaten en waardgelders. Die laatste waren door de stadsmagistraten tijdelijk aangeworven manschappen van allerlei slag en nationaliteit om de stad tegen onlusten en ontij te beschermen. Bij deze laatste groep fungeerden als springer, meestal jonge uit de kluiten gewassen Oostendenaars die de omgeving goed kenden, *...De soldaten verdienden 8 tot 12 gulden per maand, de springers ontvingen vanwege het gevaar, een flinke vergoeding, 1,5 gulden per dag, waarvoor ze met lange polsstokken en musket's nachts in het niemandsland trokken om krijgsgevangenen te maken en ze uit te horen over vijandelijke plannen.*

Op basis van de verschillende beschrijvingen zien we dat de springers dus jonge, sportieve en onvervaarde jongemannen waren die zich vlot en snel konden bewegen in de schorregebieden en moerassen rondom de belegerde stad. Ze werden ingezet als verkenners, als gids voor gewapende groepen en voor guerrillaopdrachten bij nacht. Ze bedwongen met levensgevaar het slib en de soms gevaarlijke onzichtbare kreek die licht overspoeld waren.

De meesten lieten het leven tijdens hun opdrachten onder het vijandelijk vuur of werden verrast door het tij en verdronken, anderen werden gevangen genomen of verdwenen in de nevelen van de geschiedenis.

Zo wordt vermeld dat springers het leven lieten die zich te dicht bij het Spaanse kamp waagden. - "*...eene borger Marien De Clerck een roeckeloos ghesel dapper int Springhen ... en Jan Teeck werden doodgeschoten...*"

## Azuriet Reizen

*Uw Reis. Onze Passie.*

Azuriet Oostende

Kastanjelaan 3

8400 Oostende

059/51 49 51

Azuriet Gistel

Stationsstraat 24

8470 Gistel

059/25 52 40

*U kan bij ons terecht voor zowel  
pakketreizen als al uw à la carte  
aanvragen !*



Ook geschiedschrijver **Werner Thomas** (5) ver-geet de springers niet "...De Oostendse Gouverneur zette eveneens de zogenaamde "springers" in. Waaghalzen die met behulp van een polsstok over grachten en beken sprongen en probeerden materiaal, paarden en soldaten van de vijand in handen te krijgen...".

Over het aantal effectieven weten we dat Gouverneur van der Noot er eerst 40 en wat later nog 20 in dienst nam.

## Verliezen bij de springers door de werking der getijden

Naast de gesneuvelden, waarvan enkelen hoger vermeld, zullen er een aantal door de vele ziekten die de stad teisterden, getroffen zijn geweest en noodgedwongen moeten afhaken, maar de meesten zullen wel hun leven gelaten hebben door verdrinking.

*...want als het na intensieve gevechten springtij werd, gebeurde het dikwijls dat "het water opwassende veel doden aan de oude stad aandreef"...*

De wisselwerking van de getijden was in die tijd een onbekend gegeven.

Even in het kort: de getijhoogten uitgedrukt in dm (decimeter) ten opzichte van het Laagste Astronomische Tij (LAT) wijzen er op dat voor Oostende men volgende uiterste waarden (benaderend) kan bereiken:

- 1) HW (Hoogwater) 36 dm tegen LW (Laagwater) 14 dm: een verschil van 22 dm (**2,20 m**) tussen hoog en laag water.
- 2) HW 53 dm tegen LW 1 dm een verschil van 52 dm (**5,20 m**) tussen Hoog en Laag water.

D.w.z. op een dag (bij dood tij) meet men een hoogteverschil van 2,20 m tussen HW en LW een andere dag (bij springtij) meet men een hoogteverschil van 5,20 m tussen HW en LW.

We weten nu dat de effectieve duurtijd van het stijgen van het water (ook van het dalen of aftrekken) afhankelijk is van verschillende factoren en dus variabel is. De windkracht en vooral de beruchte noordwesterstorm die een vrije baan heeft over de lengte van de Noordzee kan het water extra meters opstuwten, afhankelijk van de kracht en de duur van het noodweer.

De berekening van het getij wordt daarenboven door de wind beïnvloed wat op termijn onvoorspelbaar is: een sterke noorderwind of westenwind kan de waterstand fel verhogen. Let wel, deze verhoging geldt ook voor het laagwater, de amplitude (het verschil tussen hoog- en laagwater) blijft ongeveer gelijk.

*In de nacht van de watersnoodramp in 1953, was de hoogwaterstand in België anderhalve meter hoger dan voorspeld en in Nederland verhoogde deze storm uit het noordwesten het normale HW met drie meter.*

Tussen twee LW-standen (ook tussen twee HW-standen) is een tijd van ca. 12,25 u.

De periode ongeveer 2 dagen later dan NM (nieuwe maan) en VM (volle maan) geven een *springtij*, het waterpeil bereikt dan de hoogste amplitudes.

De perioden rond EK (eerste kwartier) en LK (laatste kwartier) geven *dood tij*, het waterpeil bereikt dan de laagste amplitudes.

Eens een HW bereikt, treedt er een overgangsperiode in van ca. 1,30 uur voor het water begint te dalen. Hetzelfde als het peil LW bereikt, treedt er een overgangsperiode in van ca. 2 uur voor het water terug begint te stijgen. Deze tijdstippen noemt men "krank tij".

We zien hierdoor dat de effectieve stijgingstijd over het algemeen korter is dan de dalingstijd. (6)

Na de overgangsperiode van ca. 2u van het LW tot het bereiken van HW kunnen we voor onze streken een gemiddelde van een ca. 4 u. aannemen.

Uit het voorgaande zien we dat er in bepaalde gevallen een stijging mogelijk is van 5,20 m in ca. 4 u. (240 min) Dat betekent dus dat bij een springtij een plotse stijging van het water van meer dan 2 cm per minuut mogelijk is.

Met dit voor ogen kan men zich soms de verbijstering en paniek van de springers in onbekend onderstroomd gebied in de pikdonkere nacht voorstellen. Veelal is de toestand waarschijnlijk dramatisch afgelopen. Temeer omdat in die tijd de werking van het getij (duur, hoogte) nog een mysterie was.

Het is pas in 1687 dat Isaac Newton in zijn werk "Philosophae Naturalis Principia Mathematica" het mysterie oplost met de basiswetten van de mechanica en de gravitatiewet.(7)

## Het einde van de Springers

Bij de overgave van de stad op 22 september 1604 werden de hoofdofficieren van de bezette stad op een prachtige maaltijd bij Spinola ontboden, waarbij ze voor hun moed door de overwinnaar, de hemel werden ingeprezen. De 150.000 doden werden even vergeten.

In Brugge in de Sint-Donaaskerk werd uit dank een plechtig Te Deum opgedragen en werden daar overal vreugdevuren aangestoken omdat het calvinistisch bolwerk Oostende gevallen was.

Verder is er weinig bekend van en over de springers, enkel dit...

*"...door hun gevaarlijke opdrachten bleef er bij het einde van het beleg in 1604 van de 60 bekende aangenomen vrijwilligers, amper één springer over..."*

## Bronnen

- (1) "Bezoekerscentrum Saeftinghe" Emmadorp, gemeente Hulst Nederland
- (2) "Het nieuwe Troje en de wonderlijke Belegeringhe der Stadt Oostende" Philippe Fleming -'s Gravenhage 1621 (p. 71, 79, 104, 156, 324)
- (3) "Het oude Oostende en zijn driejarige belegering 1601-1604" Edw. Vlietinck (p244, en 293)
- (4) "Nauwkeuringe beschrijving der oude en beroemde zee-stad Oostende" Jacobus Bovens (p57)
- (5) "De val van het Nieuwe Troje" Werner Thomas (p8, p71, p104, p105, p109)
- (6) Web: <http://www.meteo.be/meteo/view/nl/123498-Getijden.html>
- (7) "Geheim van het getij" R.G.W. Hisgen en R.W.P.M. Laane (p40)

Uit de karikaturenreeks "Les Bains de mer

belges" van "Richard" in L'Illustration, Journal

Universel van 28 september 1844, blz. 60  
OOSTENDE

pendant le bain > après le bain > avant le bain



(Pendant le bain.)



(Après le bain.)



(Avant le bain.)